

ศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรมโรงเรียนบ้านจับไม้

ภูมิปัญญาสร้างจิตอาสาสู่ความพอเพียง

เพราะตระหนักดีว่า โรงเรียนเป็นสถาบันของสังคม ชุมชนที่มีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนเพื่อให้พวกเขาเป็นสมาชิกที่ดี มีประสิทธิภาพและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งประสบการณ์ที่เด็กๆ ควรได้เรียนรู้นั้นมีใช้อยู่แต่เฉพาะในโรงเรียน หากแต่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานของพวกเขาด้วย



ด้วยเหตุนี้เอง โรงเรียนบ้านจับไม้ อ.เฝ้าไร่ จ.หนองคาย จึงหยิบยกทุนความดีของชุมชนมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อหล่อหลอมให้พวกเขาเป็นผู้ที่มีจิตอาสา และรู้จักการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันบนความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

ชุมชนวิถีพุทธ– โรงเรียนวิถีพุทธ

บ้านจับไม้ นับเป็นชุมชนวิถีพุทธที่คนในชุมชนมีจารีตปฏิบัติค่อนข้างเคร่งครัดในด้านคุณธรรม เช่น ทุกวันพระมีการทำบุญถือศีล ละเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอย่างเด็ดขาด แม้แต่การใช้แรงงานสัตว์ในกิจกรรมการเกษตร โดยเฉพาะวัว ควาย ก็งดเว้น เป็นต้น สอดคล้องกับโรงเรียนบ้านจับไม้ที่ได้เข้าร่วมโครงการ



โรงเรียนวิถิพุทธ ตามนโยบายโรงเรียนนำร่องของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะการใช้ชีวิต โดยนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา และมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นเด็กดี มีคุณภาพ ยิ้มง่าย ใจสวย เปี่ยมด้วยจิตอาสา

อีกทั้ง โรงเรียนบ้านจับไม้ยังได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) โดยเริ่มจากการเข้าร่วมอบรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่าด้วยแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ สถาบันฝึกรบรณผู้นำ จังหวัดกาญจนบุรี ในปี 2549 และเข้าร่วมศึกษาดูงานที่มูลนิธิพุทธฉือจี้ ประเทศไต้หวัน ในปี 2550

อาจารย์ไกรสร พิมพ์ประชา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ริเริ่มการนำองค์กรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับศูนย์คุณธรรม

เล่าว่า “ประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมเหล่านี้จุดประกายให้เราเห็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งเมื่อก่อนเราคิดว่าการพัฒนาคุณธรรมก็คือการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่จริงๆ แล้วการปลูกฝังให้เด็กเป็นคนดี มีความขยัน ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ อีกทั้งจิตอาสา เขาสามารถเรียนรู้ได้จากทุกๆ เรื่องรอบตัว โดยเฉพาะวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านจับไม้เป็นชุมชนวิถิพุทธ ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ ดังนั้นเราจึงน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่ระบบโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่จะหล่อหลอมให้พวกเขาเกิดคุณธรรมความพอเพียง”

ก้าวสู่โรงเรียนวิถิ “ความพอเพียง”

เมื่อนำทุนความดีของชุมชนเชื่อมโยงเข้ากับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนในการทำโครงการเพื่อพัฒนาคุณธรรมในตัวนักเรียน จึงเกิดความร่วมมือจากชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ เห็นได้จากกิจกรรม “การสร้างเสริมวิถีชีวิตพอเพียง” ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาปรุงเป็นอาหารกลางวัน โดยมีครูภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กๆ



ซึ่งนอกจากจะช่วยให้พวกเขาได้เรียนรู้การพึ่งพาตนเองด้านอาหาร และเป็นการฝึกฝนทักษะชีวิตแล้ว กิจกรรมเหล่านี้ยังช่วยบ่มเพาะคุณธรรมความอดทน ความขยัน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และอุปนิสัย “ความพอเพียง” ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กอีกด้วย

นอกจากพืชผักสวนครัวที่ปลูกหมุนเวียนตามฤดูกาลอย่างผักบุ้ง คะน้า กวางตุ้งแล้ว ปัจจุบันโรงเรียนยังต่อยอดการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ นำของ **อาจารย์ ชุตติกาญจน์ ผาสุก ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบัน** ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะและสะสมประสบการณ์ให้กับชีวิต เช่น การปลูกมะนาวในวงบ่อซีเมนต์ และการผลิตก้อนเชื้อเห็ด อีกทั้งยังส่งเสริมให้เด็กๆ ได้เรียนรู้การแปรรูปผลผลิต เช่น การนำกล้วยที่ปลูกอยู่ตามริมรั้วมาทำขนมกล้วยฉาบ เป็นต้น

โรงเรียนส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น

ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างโรงเรียนและชุมชนซึ่งเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมานาน นับตั้งแต่การก่อสร้างโรงเรียนที่ชาวบ้านระดมแรงช่วยกันด้วยจิตอาสา เป็นต้นทุนทางสังคมที่โรงเรียนนำมาขับเคลื่อนโครงการ “โรงเรียนส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม” เป้าหมายเพื่อให้เกิดกิจกรรมการทำความดี

โดยใช้การจักสานและทอเสื่อเป็นเครื่องมือสร้างความอบอุ่นในครอบครัว

การสานกระติบใส่ข้าวเหนียวและการทอเสื่อ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน อีกทั้งยังเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้เป็นอย่างดีให้กับชุมชนโรงเรียนบ้านจับไม้จึงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการจักสานกระติบข้าวเหนียวและการทอเสื่อ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนแบบครบวงจร จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปู่ย่า ตายาย ในชุมชนทำให้เกิดทักษะอาชีพติดตัว สามารถสร้างรายได้โดยใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และยังเป็นการสร้างคุณธรรมพื้นฐานให้กับนักเรียน ทั้งความมานะเพียรพยายาม ความอดทน ความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ การที่เด็กๆ ซึ่งเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้จากคนเฒ่าคนแก่ จะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย ทำให้เกิดความอบอุ่นใกล้ชิด เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งมากขึ้นในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งครูภูมิปัญญาเหล่านี้ ยังเป็นต้นแบบที่ดีในการเป็นจิตอาสา เสียสละแรงกายและเวลา เพื่อถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับเด็กๆ อีกด้วย

ศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรม และ การขยายเครือข่าย

ในปี 2552 ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อ



ปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้เชิงคุณธรรม” สำหรับกลุ่มคณะต่างๆ ที่มาศึกษาดูงาน ซึ่งภายในอาคารได้จัดแสดงองค์ความรู้ต่างๆ อันเกิดจากการถอดบทเรียนในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนบ้านจับไม้ โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยใช้การจักสานและการทอเสื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตอาสาสู่วิถีความพอเพียง

ปี 2555 โรงเรียนบ้านจับไม้ได้ขยายเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น ด้วยการเชิญชวนให้โรงเรียนลูกข่าย ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองยาง และโรงเรียนบ้านหนองวัวซุม นำรูปแบบและวิธีการของหลักสูตรท้องถิ่นการสานกระติบข้าวเหนียวและการทอเสื่อไปใช้ ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

การทำงานมาอย่างต่อเนื่องยาวนานในกระบวนการพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียนบ้านจับไม้ พบทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆ มากมาย แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ คือการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน ครู นักเรียน และหน่วยงานภาคีต่างๆ ที่พร้อมจะก้าวเดินและพัฒนาไปด้วยกัน จนกลายเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มีเครือข่ายต่างๆ มาเรียนรู้ ต่อยอดขยายเป็นเครือข่ายคุณธรรมในการบ่มเพาะความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

ปี 2556 ได้เข้าร่วมกับศูนย์คุณธรรมขยายผลโรงเรียนคุณธรรมในเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอ โดยรวมโรงเรียนแกนนำในระดับจังหวัดหนองคาย และจังหวัดบึงกาฬ จัดขึ้นที่จังหวัดบึงกาฬ ขณะเดียวกันก็มีโรงเรียนต้นแบบของโรงเรียนคุณธรรมของศูนย์คุณธรรมจากภาคกลาง คือโรงเรียนบ้านหนองตาบ่ง ภาคใต้ คือโรงเรียนต้นบาก และโรงเรียนต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ โรงเรียนบ้านจับไม้ โรงเรียนหนองแวงวิทยา จังหวัดมุกดาหาร โรงเรียนน้ำเกลี้ยงวิทยา จังหวัดศรีสะเกษ โรงเรียนหนองหล่มหนองเหล่า โรงเรียนบ้านกาบิน จังหวัดอุบลราชธานี เข้าร่วมเป็นโรงเรียนที่จะขยายผลให้แก่โรงเรียนต่าง ๆ

ปี 2557 ได้นำโรงเรียนบ้านจับไม้ และโรงเรียนเครือข่าย เข้าร่วมงานสมัชชาคุณธรรม ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่โรงเรียนน้ำเกลี้ยงวิทยา จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมสู่สาธารณชน

จากนั้นเดือนตุลาคม ปี 2557 นายไกรสร พิมพ์ประชา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจับไม้ จึงได้ย้ายไปเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแวง จึงได้นำโรงเรียนบ้านแวงเข้าเป็นโรงเรียนเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม ต่อจากโรงเรียนบ้านจับไม้ จนถึงปัจจุบัน